

TUNTURIIHTÄJÄT ALOITTIVAT LASKETTELUMATKAILUN

Markku Rimpiläinen

Markku Rimpiläinen

Toimittaja

Alma Media Lehdentekijät Oy, kehityspäällikkö

Teoksia:

Alppihiihtäjät (Roger Talermon kanssa)

Tahkon aika (Jukka Pelkosen kanssa)

Kaikki alkoi Kauniaisista

Suomalainen laskettelumatkailu syntyi 1930-luvun puolivälissä. Kauniaisiin Bad Grankullan kylpylän yhteyteen raivattiin slalomrinne. Samoihin aikoihin Suomen Naisten Liikuntaliitto aloitti tunturihiihtokurssien järjestämisen Pallaksella.

Bad Grankulla Kauniaisissa oli jo 30-luvulla vireä kylpylä. Vuonna 1933 kylpylän omistus pohja muuttui. Yhtiön uuden hallituksen ajatusten mukaan Bad Grankullan toiminta-ajatuksiksi tuli sairaanhoidon, virkistys- ja urheilun yhdistäminen.

Bad Grankullasta oli määrä rakentaa sekä lepokoti että kansainvälinen urheiluhotelli. Tärkeä osa näitä uusia suunnitelmia oli slalom-mäki. Kylpylän uusi hallitus nimitti toimitusjohtajaksi Arno Hohen-thalin, tunnetun urheilumiehen.

Rinteiden raivaustyöt käynnistettiin syksyllä 1933, ja 14. tammikuuta 1934 Bad Grankulla Slalombacke vihittiin käyttöön. Kauniaisten rinteestä tuli nopeasti hyvin suosittu. Helsinkiläiset matkustivat Kauniaisiin yleensä junalla ja marssivat lopun matkan rinteeseen sukat olalla.

Yleensä Kauniaisten slalom-rinnettä on pidetty merkittävänä askeleena alppihiihdon kilpailutoiminnan kehittämisessä. Vähintään yhtä merkittävä oli Bad Grankullan osuus talvimatkailun alkutai-paleella. Bad Grankullassa syntyi ja kehittyi ensimmäisen kerran idea hiihtokeskuksesta. Lisäksi aivan tavalliset urheilua harrastavat helsinkiläiset kokeilivat innoissaan uutta lajia Kauniaisissa.

Helmikuussa 1935 Bad Grankullassa vieraili aikakauslehti Astran toimittaja. Hän löysi Bad Grankullasta nuoren, hienostuneen Helsingin. Aurinkoisen kevätensä oli houkutellut paikalle diplomaatteja, näyttelijöitä, sanomalehtiväkeä, tavallista kansaa, valokuvaajia, saksalaisia, englantilaisia, ranska-

laisia ja tanskalaisia. Kaikilla oli yksinkertaiset ja kunnolliset vaatteet. Lounaalle tultiin urheiluasu-teissa, paksuissa villapaidoissa, nahkatakeissa, pitkissä housuissa tai housuhameissa.

Astran mukaan nimenomaan maasto teki Bad Grankullasta huomionarvoisen keskuksen. Tarjolla oli loivia mäkiä aloittelijoille ja jyrkkiä rinteitä hyvin harjoitelleille. Tämän lisäksi Bad Grankulla tarjosi palvelua ja mukavuuksia tottumattomille kaupunkilaisille. Kylpylän lääkärin olivat nopeasti saapuvilla, jos joku loukkaantui rinteessä tai maastossa. Laitoksen kurssit tarjosivat lisäksi turvaa urheilusta innostuneille vieraille maastoon suuntautuvilla retkillä. Lehti kiinnitti huomiota myös ulkomaalaisten vieraiden suureen määrään. Heidän ansiostaan Bad Grankullassa vallitsi mannermainen tunnelma.

Astran kuvaus kertoo selvästikin vilkkaasta, kansainvälisestä talviurheilukeskuksesta, joka oli syntynyt kylpylän ja slalom-rinteen ympärille. Siellä oli kaikkea, mitä myöhemmätkin hiihtokeskukset tarjosivat. Vain hissit puuttuivat, mutta niitä ei kukaan osannut kaivata.

Bad Grankullan ansiosta laskettelukulttuuri alkoi juurtua Etelä-Suomeen. Sota katkaisi kuitenkin kehityksen, joka käynnistyi uudelleen vasta 1950-luvulla.

Lappiin laskettelemaan

Laskettelumatkailu Lappiin alkoi miltei samaan aikaan Kauniaisten laskettelurinteen rakentamisen kanssa. Suomen Naisten Liikuntaliitto SNLL oli järjestänyt hiihtokursseja naisille Etelä-Suomessa vuodesta 1928 alkaen. Opettajia oli koulutettu Ruotsin tuntureilla, muun muassa Storlienissä. Keväällä 1933 liitto lähetti Pallakselle retkikunnan tutkimaan voisiko myös Suomen Lapissa järjestää oikeita tunturihiihtokursseja. Matkalaiset löysivät Pallakselta oivalliset hiihtomaastot. Kaiken lisäksi Valtion Metsäntutkimuslaitos ja Suomen Matkailujayhdistys olivat aloittaneet tunturimajojen rakentamisen Pallasjärvelle.

SNLL:n kurssilaisten motiivina oli ensisijaisesti opetella hiihtämään, mutta hyvin pian Lapin luonto lumosi matkalaiset. Kurssien pääjärjestäjän Kaarina Karin kirjoitus Kisakenttä-lehdessä kertoo Pallaksesta innoittuneeseen sävyyn. Pitkäperjantain kunniaksi naiset kiipesivät Taivaskerolle. Kari kirjoitti: ”Edessämme avautuu mahtava näky, valkoinen erämaa. Tuolla siintää Pyhätunturien pitkä jono, tuolla Levi, Kätkä, Aakenus.” Suomen ensimmäiset tuntu-

rihiihtäjät olivat löytäneet talvisen paratiisinsa.

Kevään 1934 onnistuneen kurssin jälkeen oli selvää, että SNLL jatkaisi kursseja heti seuraavana talvena. Muutkin olivat kiinnostuneet uudesta lajista, ja talvi 1935 oli Lapissa jo vilkas. Pallaksella piti omia kurssejaan SNLL, Enontekiössä Hiihtoliitto ja Ylläksellä FFF eli Svenska förbundet för fysisk fostran för kvinnor (SNLL:n ruotsinkielinen sisarjärjestö).

Suomen ruotsinkielinen hiihtoliitto FSS järjesti ensimmäisen oman kurssinsa kevättalvella 1936. Kurssin pani toimeen FSS:n tunturihiihtojaos, johon kuuluivat Gunnar Stenfors, Sven-Erik Fagerholm, Axel Mikkola, Dick Waller ja Torsten Ekstam. Tästä joukosta tulivat myös kurssin vetäjät. Matka-kohteena oli perinteinen Lapin kylä, Kittilän Sirkka. Sen etuna oli sijainti lähes Levitunturin juurella. Majoitusta ja muonaa oli saatavana kohtuullisen hiihtomatkan päässä tunturista.

FSS:n ensimmäisestä kurssista on säilynyt paljon valokuvia. Kuvien mukaan kurssin aikana harjoiteltiin tunturihiihtotekniikoiden lisäksi myös ratalaskua avotunturissa. Pidempää hiihtoretkiäkin tehtiin. Tälläkin kurssilla tunturihiihto oli kokonaisuus, johon kuului monia eri osia.

Päivän taukojen aikana nautittiin auringonpaisteesta. Iltoja vietettiin tuvissa ja pirteissä, joihin kurssilaiset oli majoitettu. Tilaa oli vain niukalti. Varusteita kuivateltiin naruilla. Kuvien perusteella monilla kurssilaisilla oli käytössään leveät, norjalaismalliset sukset. Sauvat olivat lähes poikkeuksetta rottinkisia.

Jos sää oli hyvä, tunturissa liikuttiin hiihtohousuissa ja villapaidassa. Tuulen yltyessä villapaidan päälle vedettiin lakanakankaasta ommeltu valkoinen anorakki. Silmiä suojasivat soikeat, vuoristo-kiipeilyyn suunnitellut aurinkolasit. Kaiken kaikkiaan varusteet näyttävät olleen erittäin asiallisia ja hyvälaatuisia. Kurssilaisia oli selvästikin opastettu hyvin ennen Helsingistä lähtöä.

FSS jatkoi kurssien pitämistä Sirkassa sotavuosiin saakka. Sirkkan asukkaat ja kurssilaiset tutustuivat toisiinsa vuosi vuodelta paremmin. Kurssilaisten lisäksi FSS:n opettajat neuvoivat käännostekniikkaa myös kylän lapsille. Heille pidettiin hiihtokilpailutkin. Kurssin opettajasta Gunnar ”Stena” Stenforista tuli sittemmin lähes ammattimainen hiihdonopettaja.

Tunturihiihdon suosio kasvoi nopeasti 30-luvun loppupuolella. Ajan henkeen se sopi erinomaisesti: Reipas liikunta ilmensi ajan terveysihanteita ja

tuntureiden komea luonto herätti isänmaallisia tunteita.

Aluksi Lappiin pääsi vain järjestöjen kautta. Hyvin nopeasti tunturihiihto alkoi kaupallistua, sillä lajin suosion kasvu aloitti Lapissa ensimmäisen todellisen matkailurakentamisen aikakauden.

Pallas valmistuu

Vuonna 1938 Matkailijayhdistys sai valmiiksi Pallaksen matkailuhotellin, joka oli sen ajan mittapuun mukaan ainutlaatuinen, upea ja myös suuri rakennus. Hotellin piirsi arkkitehti Aulis Hämäläinen, huonekalut olivat Alvar Aallon suunnittelema. Kivinen funkistyylinen hotelli kohosi korkealle tunturiylängölle. Pallaksen parhaat rinteet olivat kivenheiton päässä. Avajaisten yhteydessä järjestettiin pujottelunäytös.

Tunturilomasta Pallaksella kehittyi nopeasti aivan uusi tapa viettää vapaa-aikaa. Talvimatkailijoille myytiin tunturihiihtopaketteja, joihin sisältyi täysihoito eväineen. Jos rahat vain riittivät, kuka tahansa saattoi helposti ostaa hiihtolomapaketin. Järjestöjen apua ei enää tarvittu.

Suomen Matkailuliitolla on tallessa filmi, jossa esitellään talviloman viettoa Pallaksella. Loman alku on ollut varmasti mieleenpainuva, sillä matkailijat kuljetettiin hotelliin poroilla. Ohjaksissa oli aitoja porosaamelaisia lapinpuvuissaan.

Perillä odotti hohtavan valkea kivirakennus, joka oli sisältä avara ja valoisa ja ulkoapäin melkoinen kontrasti rakennusta ympäröiville tuntureille. Hotellivieraiden päivärytmi ei paljon poikennut nykyisten hiihtolomalaisten lomaohjelmasta. Filmin mukaan osa vieraista teki pitkiä hiihtoretkiä, osa taas lasketteli lähirinteissä. Käännöstekniikkaa harjoiteltiin ahkerasti hiihdonopettajan johdolla. Filmillä esitellään muun muassa auraryhmän sinikästä harjoittelua. Vuonna 1938 hotellin hiihdonopettajana työskenteli Gunnar Stenfors.

Kahdentoista aikaan tarjoiltiin lounas. Sitten riennettiin taas rinteeseen, ladulle tai raukeaan auringonottoon. Filmin mukaan iltaelämä oli rauhallista. Aikaa vietettiin seurustellen, seurapelejä pelaten tai lukien. Naiset näytettiin tekemässä käsitöitä – perheenäidin ei sopinut olla jouten edes hiihtolomalla.

Myös Ylläkselle ja erityisesti Äkäslompolon kylään alkoi virrata matkailijoita. He asuivat paikallisten asukkaiden tuvilla ja kamareissa ja hiihtelivät tyytyväisinä tunturissa. Paikalliset asukkaat

yrittivät ymmärtää etelästä tulleita hiihtäjiä, jotka lähtivät tunturiin huvikseen, ihan ilman erityistä syytä. Monessa Äkäslompolon talossa on majoitettu matkailijoita tuosta ajasta alkaen.

Pallaksen ja Ylläksen matkailun orastavan kehityksen katkaisi kuitenkin pian sota. Saksalaiset räjäyttivät Pallaksen hotellin vetäytyessään Lapista vuonna 1944.

Suomalainen alppihiihto toipui vain verkalleen sotavuosista. Kilpailuja ryhdyttiin jälleen järjestämään, mutta osallistujien määrä oli pitkään hyvin pieni. Pahanlaatuinen välinepula haittasi harrastusta. Kun kotimaisten suksien ja kenkien saatavuus oli jo huonoa, ulkomaisia välineitä ei yksinkertaisesti saanut mistään. Käytössä oli i hyvin sekalaista välineistöä Amerikan armeijan ylijäämäsuksista kotimaisiin koivusuksiin.

Suurin yksittäinen syy alppihiihdon alamäelle sotien jälkeen oli kuitenkin se, että harrastustoiminta ei ollut aivan tärkeimpiä asioita jälleenrakennuksen, siirtolaisten ja sotakorvauksien Suomessa. Aika ja resurssit kuluivat elämisen elintärkeiden edellytysten kuntoon laittamiseen.

Sodan jälkeisten vuosien alppihiihto oli lähes yksinomaan kilpaurheilua. Lapin talvimatkailun orastava alku oli sammunut. Etelä-Suomen hiihtokeskuksissa ei vielä tuolloin opetettu tavallisia harrastajia. Hiihdonopetuksen aika koittaisi myöhemmin.

Turenkiin laskettelukeskus

Harrastusta piti sitkeimmin hengissä helsinkiläinen liikemies Kalle Ebb, joka oli rakentanut laskettelukeskuksen omille maille Turenkin Kiianlinnaan. Ebb matkusti usein Alpeille ja matkoillaan hän etsiskeli myös Suomen olosuhteisiin sopivan hiihtohissin mallia.

Kalle Ebbille ja muille Alpeilla käyneille kilpalaskijoille oli päivänselvää, että kilpalaskijoiden harjoittelu kotimaassa tehostuisi huomasti hiihtohissien avulla. Hissit lisäisivät myös tavallisten laskettelu harrastajien määrää. Ongelmana oli kuitenkin rahan puute. Alppien olosuhteisiin suunniteltuihin, teollisesti valmistettuihin hisseihin ei ollut varaa sodanjälkeisessä Suomessa.

Italian Stelviossa Kalle Ebb viimein näki hissin, joka pystyttäisiin valmistamaan Suomessakin. Hissi koostui sähkömoottorista, vaihdelaatikosta, kahdesta kääntöpyörästä ja teräsvaijerista. Hissin käyttäjillä oli vyö, vyössä naru ja narussa koukku,

johon vajjeri sopi. Koukku kiinnitettiin vajjeriin, joka liikkui koko ajan tasaisella vauhdilla. Ylös noustiin vajjerissa roikkuen.

Kalle Ebb päätti, että tällainen hissi rakennettaisiin Kilpivuorelle, jyrkkään ja pohjoiseen viettävään rinteeseen, jota ryhdyttiin kutsumaan Kiianlinnan kakkosrinteeksi. Pituutta rinteessä oli 300 metriä ja korkeuseroa 105 metriä.

Ebb rupesi hankkimaan hiihtohissiinsä osia vuonna 1949. Vanhat autourheilijat Eino Elo ja Aleksanteri Patama olivat tässä työssä hyvänä apuna. Santasaloon konepajalta Helsingistä ostettiin moottori ja vaihdelaatikko. Osan tarvikkeista Ebb löysi Santasaloon romukopasta. Hissin ala-asema kiinnitettiin betonista valettuun alustaan. Kääntöpyörä kiikutettiin mäen huipulle ja Teräsköysi osakeyhtiöstä ostettu vajjeri vedettiin paikoilleen.

Vaihdelaatikon välityksiä jouduttiin hieman rukoamaan ennen kuin vajjeri pyöri sopivalla nopeudella, mutta tammikuussa 1950 hissi oli käyttökunnossa. Kustannukset olivat noin 20.000 markkaa.

Suomen ensimmäinen hiihtohissi vihittiin juhlallisesti käyttöönsä 22. tammikuuta vuonna 1950. Kalle Ebb ymmärsi myös julkisuuden merkityksen. Hän oli kutsunut paikalle Helsingin Sanomain toimittajan Heikki Karvosen. ”Hissillä mäelle jo Turengissakin”, otsikoi Karvonen uutisensa. Hän veikkasi, että hissin myötä Kiianlinnasta saadaan Etelä-Suomeen todellinen pujottelukeskus.

Tieto uudesta hissistä levisi nopeasti. Moni puhui hiihtohissin sijaan suksihissistä. Oli nimi kumpi tahansa, laskijat ottivat uuden laitteen innostuneina vastaan. Sähkömoottori nosti laskijan mäen laelle kolmessa minuutissa. Tampaten ylösnousuun oli kulunut moninkertainen aika. Päivän aikana kertyi laskuja huomasti enemmän kuin aikaisemmin. Lisäksi voimat säästyivät laskuun, kun niitä ei kulutettu rinteeseen kiipeämiseen.

Nousuihin oli siis saatu helpotusta, mutta vastaavasti rinteiden hoito teetti entistä enemmän työtä. Suurin ongelma oli luonnonlumen riittämätön määrä. Tämä ongelma ratkesi vasta lumitykkien myötä. Kiianlinnan perillinen Kalpalinna otti lumitykit käyttöön Pohjolan ensimmäisenä hiihtokeskuksena vuonna 1964.

Viikonloppuisin Kiianlinnassa alkoi käydä yhä enemmän laskijoita. He saivat asua Kalle Ebbin rakennuttamassa puutarhurin majassa, joka oli valmistunut vuonna 1947. Majan kuistin kattohirttä koristivat rinteessä katkenneiden suksien kärjet, joita Kalle Ebbillä oli tapana naulata kaikkien näh-

täville.

Koska rasvanaruhissin rakenne osoittautuu toimivaksi, eikä hissin hintakaan noussut kovin korkeaksi, alettiin suksihissejä suunnitella ja pian myös rakentaa muuallekin. Suomen toinen suksihissi rakennettiin vuonna 1951 Kauniaisten pujottelurinteeseen, joka oli tuohon aikaan Etelä-Suomen suosituin rinne. Hissin malli oli sama kuin Kiianlinnassakin. Kolmatta hissiä ryhdyttiin puuhaamaan Kolille, jonka rinteet olivat Etelä-Suomen korkeimmat ja vaativimmat.

Kolia oli käytetty ilman hissiäkin leiri- ja valmennuskeskuksena. Vaaran laella oli Matkailuliiton ylläpitämä puurakenteinen Kolin maja, jonka pihalta avautuivat hienot maisemat yli Pielisjärven. Maja oli pystyssä vuoteen 1967 saakka, jolloin se purettiin pois uuden hotellin tieltä. Kolin hissin rakennutti Pohjois-Karjalan Matkailuyhdistys. Rakennustöitä ryhtyi vetämään Eino Elo. Työ saatiin valmiiksi 18.1.1952 juuri sopivasti ennen Oslon vuoden 1952 olympialaisia. Hissin vetopituus oli 600 metriä, korkeusero 120 metriä.

Paluu pohjoiseen

Ounasvaaran Hiihtoseura rakensi Rovaniemelle vajjerihissin talvella 1959. Hissi sekä suunniteltiin että rakennettiin omin voimin. Arvokasta apua antoi Kemijoen Uittoyhdistys, jonka verstaalla teetettiin hissiin osia. Hissin 800 metrin mittainen vajjeri oli Uittoyhdistyksen omistama. Vajjeri piti kuljettaa joka kevät Ounasvaaralta Kemijoen rantaan, sillä sitä käytettiin kesäisin uiton erottelutyömaalla.

Sota oli tuhonnut kirjaimellisesti Lapin matkailun. Kohti Norjaa peräytynyt Saksan armeija poltti lähes kaikki rakennukset Lapista. Suurin osa matkailua palvelleista rakennuksista hävitettiin. Suomen Matkailijayhdistykseltä tuhoutui 17 kiinteistöä. Kivestä rakennetut Pallaksen matkailuhotelli ja Hotelli Pohjanhovi räjäytettiin. Myös Lapin tiestö, maantie- ja rautatiesillat ja kuljetuskalusto tuhoutuivat sodassa pahoin. Poltettu maa ei yksinkertaisesti voinut palvella matkailijoita. Eipä silti, ei tulijoitakaan juuri ollut.

Lappia ryhdyttiin kuitenkin pian jälleenrakentamaan. Valtio halusi elvyttää myös Lapin matkailua ja luoda näin Pohjois-Suomeen työpaikkoja. Valtio myönsi Suomen Matkailijayhdistykselle lainaa hotellikiinteistöjen rakentamiseen. Lisäksi valtio maksoi Matkailijayhdistykselle kymmenen miljoonaa markkaa korvaukseksi yhdistyksen Petsamoon

Rinteet kunnostettiin talkoovoimin

jääneestä omaisuudesta.

Vuonna 1948 Matkailijayhdistys avasi uudelleen-rakennetun Pallaksen matkailuhotellin. Uusi hotelli oli edeltäjäänsä huomattavasti vaatimattomampi. Vanha hotelli oli rakennettu korkealle puurajan yläpuolelle ja se myös näkyi kauas. Uusi hotelli tehtiin hirrestä puurajan tuntumaan. Sama hotelli on edelleen käytössä Pallaksella, tosin monta laajennusta ja remonttia kokeneena.

Matkailijayhdistys aloitti ryhmämatkat Lappiin vuonna 1952. Vuoden aikana etupäässä Pallakselle tehtiin kymmenen matkaa, joille osallistui 225 matkustajaa. Näin vaatimaton oli Lapin matkailun uusi alku.

Lappiin alettiin matkustaa myös omin päin. Monet suuntasivat Ylläkselle, koska Äkäslompolon kylässä tunturin juurella oli tarjolla verraten paljon majapaikkoja maalaistalossa eikä kylältä ollut kovin pitkä matka ylös tunturiin.

Aamupalan jälkeen lähdettiin hiihtämään ja laskettelemaan. Jossain vaiheessa päivää tehtiin tulet ja syötiin talosta mukaan saadut eväät. Illan tullen saunottiin ja syötiin. Sähköjä ei ollut. Usein maataloissa asuvat hiihtolomalaiset kokoontuivat viettämään iltaa hiihdonopettaja Gunnar Stenfor sin ”Stenan majalle”. Stenfor sin tunsivat tuohon aikaan kaikki Ylläksen kävijät. Hän vietti talvensa Äkäslompolossa ja kiersi syksyisin markkinoimassa Ylläksen aluetta. Hän järjesti myös ensimmäisiä Ylläksen alueen pakettimatkoja yhdessä Suomen Matkatoimiston kanssa.

Äkäslompolon palvelutaso alkoi kohentua vähin

erin. Talvella 1955 Äkäslompolossa toimi jo Julius Tallbergin suksikauppa ja -huolto, jossa suksiin sai teetettyä korjaukset ja voitelun. Ensimmäinen julkinen huvittelupaikka oli Riemulii-teri, jossa tanssittiin gramofonilevyjen tahdissa. Valon antoi petrolilamppu Petromax.

Suurin osa lomalaisista oli murto- tai tunturihiihtäjiä. Tuohon aikaan ei vielä uskottu, että Lapin hiihtokeskukset voisivat toimia laskettelun varassa. Talvimatkailijoiden määrät olivat vielä pieniä, ja kaikista Lapin lomalaisista laskettelijoita oli vain murto-osa. Etelä-Suomessa ajateltiin, että hissejä tarvitaan kilpalaskettelijoiden harjoittelun tehostamiseen.

Matkailijoiden, tai turistien, kuten tuohon aikaan sanottiin, ei katsottu tarvitsevan hissejä. Lapissa nähtiin tilanne kuitenkin toisin. Laskijoita oli jälleen alkanut saapua tuntureille. Miksi heidän avukseen ei voisi rakentaa suksihissejä, kysettiin Äkäslompolossa.

Matkailijat asuivat paikallisissa maalaistaloissa tai tunturimajoissa, joita yhdistykset ja muutamat yksityisetkin olivat rakentaneet. Majojen nimet ovat tuttuja myöhemmillekin Ylläksen kävijöille: Tammitieva, Tunturikartano, Tuulentupa, Ylläskartano ja Ylläsmaja. Ylläksellä oli talvella 1955 noin 500 vuodepaikkaa. Kolarin kunta laski, että tämä määrä matkailijoita riittäisi yksinkertaisen hiihtohissin ylläpitoon. Kunta haki hissiä varten veikkausvoittovaroja tammikuussa 1955. Hissistä oli tarkoitus tehdä 500 metriä pitkä.

Pallakselle oli rakennettu Lapin ensimmäinen hiihtohissi vuonna 1952. Sen korkeusero oli 60 metriä. Kun hissi rakennettiin Ylläkselle, sen korkeusero oli hieman suurempi, 80 metriä. Molemmat olivat yksinkertaisia vaijerihissejä.

Rukalle raivataan rinteet

Samaan aikaan laskettelumatkailua pohdittiin toden teolla myös Kuusamossa. Innokkaat nuoret kuusamolaiset olivat ryhtyneet harrastamaan tunturihiihtoa Rukalla jo 40-luvulla. Sen harvaa puuta kasvava tunturin yläosa soveltui hyvin lasketteluun ilman raivattuja rinteitäkin. Osmo Saastamoinen, Eino Kuosmanen, Paavo Parviainen ja Pellervo Koivunen ajoivat pyhäpäivisin postiautol-

la tai pikkuautolla 12 kilometrin matkan kirkonkylältä tunturiin. Koko joukko tamppasi ylös tunturin laelle ja syöksyi sitten aukkopaiikkoja etsien alas tunturin rinnettä. Parhaana rinteinä pidettiin niin sanottua lumihautaa.

Pitäjässä aloitettiin 1950-luvun alussa isojako. Sitä toimitettiin Kuusamoon tuli useita maanmittausinsinöörejä, jotka viipyivät pitäjässä monia vuosia. Tässä joukossa Kuusamoon muutti myös diplomi-insinööri Kalevi Routala, joka innostui kovasti laskettelusta Rukan rinteillä. Hänkin kuuli lumihaudasta Eino Kuosmaselta.

Vuoden 1954 huhtikuussa Routala ja Osmo Saastamoinen päättivät lähteä tutkimaan lumihautaa tarkemmin.

Kummallakaan ei ollut kovin paljon tietoa pujottelurinteistä. Katsellessaan lumihaudan jyrkkänä putoavaa alaosa kumpikin tuumi, että rinne on arveluttavan jyrkkä. Varmuuden vuoksi miehet merkitsivät rinteeseen, jotta sitä voisi tutkia tarkemmin kesällä. Routala näppäsi valokuvan Saastamoisesta, joka karsi kirveellä tunturikoivua. Näin Saastamoinen tuli tallentaneeksi Rukan rinteiden raivauksen aloitushetken. Päivä oli 20. huhtikuuta 1954.

Rukan mahdollisuudet nähtiin Kuusamossa laajemminkin. Eino Kuosmanen ajoi Rukan asiaa matkailulautakunnassa, ja kesällä 1954 Kuusamon matkailulautakunta päätti pyytää Hiihtoliiton pujotteluvaliokunnan puheenjohtajan Tauno Juurtolan arvioimaan Routalan ja Saastamoisen merkitsemän rinteeseen. Juurtola tulikin Kuusamoon lokakuussa 1954. Matkassaan hänellä oli Suomen Matkailijayhdistyksen arkkitehti Ylihannu. Molemmat totesivat heti, että paikalle saisi oivallisen pujottelurinteeseen. Rinteeseen yläosa oli valmiiksi puuton, mutta alaosa piti raivata.

Routala alkoi kiireesti järjestää raivauslupaa, jotta rinne saataisiin auki jo tulevana talvena. Hän otti yhteyttä erääseen Metsähallituksen metsänhoitajaan ja selosti asiansa. Routala sai raivausluvan suullisena. Asiaa ei siihen aikaan pidetty niin isona, että kirjallinen lupa olisi ollut tarpeen. Alkupalvesta

Pujottelukilpailu mallia 1957

1955 Rukalla laskettiin ensimmäiset laskut rinteessä, josta sittemmin on laajentunut Rukan nykyinen ykkösrinne.

Keväällä 1956 Saastamoinen, Kalevi Routala, Ilmari Sulosaari, Erkki Karivaara ja Veijo Tuomola kävivät opintomatalla Åressa. Matkan pääasiallinen tarkoitus oli hiihtotekniikan opiskelu, mutta uteliaat vieraat tutkivat tarkasti myös Åren hiihtohissejä. Vuonna 1957 Kuusamon Eräveikkojen vasta perustettu pujottelujaosto hankki Rukalle itävaltalaisen Stemag-merkkisen hissin, jonka toi maahan Radiotukku. Se ei ollut enää perinteistä rasvanarumallia, vaan hieman uudenaikaisempi polttomoottorikäyttöinen laite, jossa oli kaksi vetolaitetta eli ”byygeä”.

Aika pian kuusamolaiset huomasivat, että hissin kapasiteetti ei riitä alkuunkaan. Tehokkaampia hissejä oli Åressakin nähty. Jostain pitäisi vain löytää rahat ja valmistaja.

Vuonna 1958 Eräveikot ryhtyi puuhaamaan Rukalle majoitusliikettä. Imatran Voimalla oli Myllykoskella tarpeettomaksi käynyt parakki, jonka Eräveikot siirsi Rukalle Kaltiolammen rannalle. Näin oli syntynyt Rukan ensimmäinen majoitusliike, Kaltiomaja.

Alkutalvesta 1960 Osmo Saastamoinen ja Lauri Määttä lähtivät jälleen opintomatkalle, tällä kertaa Kitzbüheliin. Tällä matkallaan he löysivät hissityypin, joka sopisi Rukallekin. Kyseessä oli ankkurihissi.

Miehet palasivat kotiin. Syksyllä Rukalle pii-
pahti Blizzard-suksien maahantuojan Julius Tallbergin edustaja. Tallberg oli tuohon aikaan myös Doppelmayr-hiihtohissien maahantuoja. Kuusamolaiset kertoivat edustajalle, että ankkurihissi kiinnostaisi heitä. Edustaja lupasi palata asiaan. Hän otti yhteyttä tehtaalle. Doppelmayr-yhtiön omistaja Emil Doppelmayr kiinnostui asiasta. Hän tiesi, että Suomessa on pitkä talvi ja paljon lunta, mutta tšekäläisiä rinteitä hän ei tuntenut. Ehkäpä Suomeen voisi myydä useammankin hiihtohissin? Jo 72-vuotias Doppelmayr lähti pitkälle matkalle kohti pohjoista ja saapui Kuusamoon heinäkuussa 1960. Doppelmayr tutki tarkasti Rukan rinteet ja kertoi sitten omana mielipiteenään Osmo Saastamoiselle, että tällä paikalla olisi kymmenen vuoden kuluttua kymmenen hissiä ja kaksi hotellia. Saastamoinen äimistyi.

Doppelmayr ja Saastamoinen alkoivat neuvotella hissin toimituksesta. Doppelmayr laski hinnan edulliseksi. Samalla sovittiin, että kuusamolaiset

järjestäisivät myös muiden mahdollisten Doppelmayr-hissien huollon Suomessa. Näin hän sai pääns auki Suomen markkinoille. Emil Doppelmayr arvioi aivan oikein, että Rukalle toimitettu hissi ei jäisi ai-noaksi Suomessa.

Doppelmayr toimitti ankkurihissin osat Rukalle syksyllä 1960. Itävallasta tulivat koneisto, vetolaitteet, rullastot, vajerit ja piirustukset. Pylväät rakennettiin paikan päällä puusta. Uusi ankkurihissi nosti Rukan vetokapasiteetin lähes kymmenkertaiseksi. Kun vanha pendelihissi nosti mäen päälle parhaimmillaan 80–90 laskijaa tunnissa, uuden hissin kapasiteetti oli 650 henkeä tunnissa. Hissin vetopituus oli 600 metriä. Se pysyi paikallaan aina vuoteen 1970 saakka. Silloin sen paikalle rakennettiin nykyinen tuolihissi.

Kun uusi ankkurihissi oli saatu pystyyn, oli Ruka Vuokatin ohella maan parhaiten varustettu hiihtokeskus. Hiihtokeskuksen toiminnalliset osat eli hiihtohissi, majoitustilat ja kunnolliset kulkuyhteydet oli saatu aikaan. Muita hissillä varustettuja keskuksia olivat vuonna 1960 vain Pallas ja Ylläs. Niiden hissit olivat kuitenkin selvästi lyhyempiä.

Perheen yhteinen harrastus

Vuokatin ja Rukan tehokkaat ankkurihissit muuttivat lasketteluun luonteen peruuttamattomasti. Oleellisin muutos oli se, että laskettelusta tuli selvästi miellyttävämpää kuin aikaisemmin. Laskijan ei tarvinnut tampata hikisenä mäen päälle tai roikua vaarallisen rasvanaruhissin vajerissa. Mäen päälle pääsi mukavasti ja nopeasti suorana seisten, vieläpä kohtuulliseen hintaan. Aloittelijat oppivat uuden lajin helpommin kuin ennen. Uusia harrastajia alkoi ilmestyä rinteisiin. Ankkurihississä pystyivät myös lapset käyttämään. Näin laskettelusta tuli 60-luvulla monen perheen yhteinen harrastus.

Vuonna 1960 Rukalla oli tultu erään tien päähän. Matkailijoiden ja laskettelijoiden määrä oli nopeasti kasvanut. Majoitustilaa tarvittaisiin, mutta Kuusamon Erä-Veikkojen ja Kuusamon Matkailun varat eivät missään nimessä riittäneet hotellien rakentamiseen. Kuusamon miehillä oli intoa, ideoita ja näkemystäkin, mutta omaa pääomaa ja suhteita pankkimaailmaan vain niukasti.

Apu tuli ulkoa. Helsinkiläinen asianajaja Pekka Vuorinen oli innostunut laskettelusta lomamatkallaan Sveitsin Davosissa. Kun lajia piti kokeilla kotimaassakin, matkusti Vuorinen ystävänsä Jaakko Taskisen mökille Rukalle. Siellä häntä opetti edel-

leen kuusamolainen Lauri Määttä, joka oli tuohon aikaan Rukan hiihtokoulun innokkaimpia opettajia. Matkalla Rukalle oli pysähdytty kahville Osmo Saastamoisen luo. Siellä oli tullut puheeksi Rukan kehittäminen.

Ajatus hotelli-yhtiöstä tuntui Vuorisesta aivan elinkel- poiselta. Helsingissä hän otti yhteyttä ystäväänsä Väinö Leskiseen, joka oli Matkatoimisto Arean toimitusjohtaja. Vuorinen esitteli ajatuksiaan Leskiselle, joka tuns- ti varmasti tuon ajan matkailua. Leskinenkin innostui ajatuksesta.

Rukatunturi Oy:n perustava kokous pidettiin Helsingissä ravintola Royalissa lokakuussa 1962. Uuden yhtiön hallituksen ensimmäinen kokous merkitsi pöytäkirjaansa tiedoksi kaksi elin- tärkeää päätöstä. Kuusamon rakennuslautakunta oli myöntänyt rakennusluvan Rukatunturin majalle, valtio oli puolestaan antanut uudelle yhtiölle yhdeksän miljoonan markan työlli- syyslainan hotellin perustamista varten.

Osmo Saastamoisen yhtiöstä Kuusamon Matkai- lusta tuli Rukatunturi Oy:n enemmistöomistaja 51 prosentin osuudella. Saastamoisesta tehtiin myös yhtiön toimitusjohtaja. Saastamoisen johdolla yhtiö ryhtyi välittömästi rakentamaan hotelliaan, jonka nimeksi oli päätetty valita Rukahovi. Töitä tehnyt rakennusliike meni nurin, mutta Rukahovi valmis- tui silti vuoden 1963 lopussa sopivasti talvikauden kynnyksellä.

Kun hotelli oli otettu käyttöön, Rukalle oli val- mistunut suomalaisen hiihtokeskuksen prototyyppi. Oli yksi yritys, joka omisti hissin, hotellin ja rinnekahvilan. Saman mallin mukaisesti syntyivät ja kehittyivät lähes kaikki muutkin pohjoisen hiih- tokeskukset.

Suomen Matkailuyhdistys teki vuonna 1964 suur- investoinnin ja hankki Pyhätunturille Doppelmay- rin valmistaman tuolihiissin. Yhtä aikaa tuolihiissin kanssa Pyhätunturille rakennettiin Hotelli Kulta- kero. Hotelli nousi lähes puurajan tuntumaan tun- turin rinteelle. Siitä tuli nopeasti erittäin suosittu.

1990-luvulla Rukan Vuosseli oli jo kokenut täydellisen muodonmuutoksen

Rinteet olivat aivan vieressä ja näkymät ravintola- salin ikkunasta komeat. Illalla tanssittiin orkesterin tahdissa. Kerran kuussa järjestettiin lisäksi poron grillajaiset eli Pohjolan rapsodia. Silloin juhlittiin tavallista reippaammin. Parhaaseen hiihtoaikaan kevättalvella hotelli muonitti sunnuntaisin omien vieraiden lisäksi hiihtäjiä. Hotellin pihalla höyrysi silloin Sodankylästä lainattu armeijan soppatykki.

Talvella 1967 muoniolaiset hiihdonopettajat Arvo Yliniemi ja Jukka Metsola rakennuttivat Pallaksen naapuritunturiin Olokselle Olosmajan, jossa oli 27 vuodepaikkaa. Olosmajaa pidettiin kodikkaana ma- joituspaikkana, jonka ilmapiiriä loi monen kävijän mielestä juuri Arvo Yliniemi. Pujottelurinne ja 800- metrin ankkurihissi oli rakennettu Olokselle jo edellisenä talvena.

Levin ensimmäinen ankkurihissi, nykyisessä etu- rinteessä, otettiin käyttöön maaliskuussa 1968. Yllä- läksellä laskettelu pääsi kunnolla vauhtiin talvella 1968, kun Äkäslompolon kylästä vedettiin maantie ylös tunturiin. Samana talvena Ylläkselle rakennet- tiin myös uusi hiihtohissi, joka oli Suomen pisin ja korkeuseroltaan suurin. Pituutta hissillä oli 1.200 metriä ja korkeuseroa 252 metriä. Suomalaisessa laskettelussa alettiin siirtyä uusiin metrilukemiin.

Rukan ensimmäisessä hiihtohississä oli kaksi vetolaitetta eli byygelä

70-luvun alussa Äkäslompoloon ryhdyttiin suunnittelemaan jo hotellia. Komea Äkä-Hotelli saatiin lopulta valmiiksi vuonna 1974.

Lapin ensimmäinen varta vasten laskettelua varten perustettu keskus oli Somu, jonka löysi kemijärveläinen kansakoulunopettaja Martti Kinnunen vuonna 1964. Vuonna 1966 Kinnunen pääsi rakennustöihin. Suomulle tehtiin 1.140 metriä pitkä, erityisen nopea ankkurihissi, kolme rinnettä ja hiihtomaja. Hotelli ja komea kotaravintola rakennettiin vuonna 1968 hissien ala-aseman lähelle.

Suomun kotaravintolaa tultiin hämmästelemään ihan asioikseen. Kodan tummanpuhuva katto kohosi korkeuksiin, Ritva Kellokummun suunnittelemat verhot mukailivat revontulia ja keskellä ravintolaa kohosi takkatuli. Hotelli johtaja Martti Kinnunen jututti mielellään vieraita. Ruokalistalta löytyi par-

haita Lapin herkkuja. Suomusta tuli hyvin nopeasti suosittu keskus. Ensimmäiset uteliaat asiakkaat tulivat Suomulle Ruukalta. Monet jäivät pysyvästi Suomun kanta-asiakkaiksi.

Nurmeksessa ajatus uudesta hiihtokeskuksesta syntyi paikallisessa Lions Clubissa. Rinteiden paikka oli katsottuna Höljäkän kylän Jurttivaaralta. Vuonna 1966 päätettiin perustaa Ylä-Karjalan Matkailu Oy, jonka suurimmat osakkaat olivat Nurmeksen kauppa ja maalaiskunta. Asialla olivat innokkaat asian harrastajat – rakennustöitä johtivat eläinlääkäri Jukka Arstila ja kihlakunnan tuomari Erkki Karppinen edistyksellisessä hengessä. Haluttiin luoda liikettä ja kehitystä.

”Pois on nyt vanha unettava rauha vaarojen tienoilta. Tämän aamupäivän aikana on tullut jo yli sata autoa ja hiihtohissillä on jono, mutta mitä onkaan

sitten, kun koko suunnitelmamme täällä saadaan toteutettua”, selosti Karppinen Helsingin Sanomissa helmikuussa vuonna 1967. Tuolloin Jurttivaaran pujottelurinteet ja hiihtohissi oli jo avattu ja matkailuhotellin rakennustyöt olivat loppusuoralla.

Alku näyttikin hyvältä. Rinteet olivat Keski-Suomen mittapuun mukaan isot, ja hirsinen matkailuhotelli näytti tyylikkäältä vaaran kupeessa. Jurttivaaralle tultiin viikonloppuisin laskettelemaan Joensuusta ja Kuopiosta saakka. Keskus eli vireää aikaa aina 1970-luvun alkuun saakka. Sitten Jurttivaara alkoi vähitellen hiipua – uudemmat ja suuremmat keskukset, Tahkovuori etunenässä, heikensivät nopeasti Jurttivaaran houkuttelevuutta. Laskettelumatkailun pioneeriaika päättyi.

Ote alkoi siirtyä ammattilaisille.